

Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Düşünceleri

The Study of Classroom Teachers' Perspectives Towards Inclusive Education

Mehmet Kaan DEMİR¹, Seçil AÇAR²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği
Anabilim Dalı, mkdemir2000@yahoo.com

²Akçakoyun Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Müdür Yardımcısı, Yenice- Çanakkale

ÖZET

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşüncelerini tespit etmektir. Bu betimleyici çalışmanın evreni, Çanakkale İlinde görev yapan kaynaştırma eğitimine tabi öğrencisi olan sınıf öğretmenleridir. Çalışmanın örneklemi ise evren içerisinde random olarak seçilen 151 sınıf öğretmenidir. Araştırmada bu doğrultuda araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin görev yaptığı sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamazken, öğretmen cinsiyeti, kıdem durumu, hizmet içi eğitim alma durumu ve kendini yeterli hissetme durumu değişkenlerine göre ölçeğin bazı maddelerinde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim okulu, sınıf öğretmeni, kaynaştırma eğitimi.

ABSTRACT

The aim of this study is examining classroom teachers' perspectives towards inclusive education. The population of this descriptive study is the classroom teachers who works in Çanakkale, they have inclusive student. The sample study is choose 151 classroom teacher for random in population. In this point, a scale is created by the researchers, has been applied. The results of research shows that, there is no significant difference of the level of the classroom but the significant difference comes into being in some substances of scale for example the gender of teacher, seniority of the teacher, in-service training of level, self efficiency of teachers.

Keywords: Elementary school, classroom teacher, inclusive education.

SUMMARY

Societies do not consist of one type of people. Societies consist of different individuals from the aspects of emotional, spiritual, physical, mental, social, polite characteristics. When you think on the basis of age, this situation is the same and in this respect, especially, differences of school age children have great importance, especially school ages children's differences have great importance in the respect. If we consider schools and classes as a "microsociety", their consistence of different types of people is inevitable. One of these of difference is that some students study in with their coequals in the same classes within the frame work of inclusive education.

It is one of the debated topics for the educators and the parents of the learners for years. That student's who need special requirements take part of classes whether with their coequals or only with the children who look like them. But today's widespread accepted thought about this situation is that these students with inclusive education program must see education with normal students. If we think about basic human rights and existence of different kind of people in a society and take into account common sharing paints, this is what has to be.

According to UNESCO, inclusive education is seen as "a process of addressing and responding to the diversity of needs of all learners through increasing participation in learning, cultures and communities, and reducing exclusion from education and from within education." The goal is that the whole education system will facilitate learning environments where teachers and learners embrace and welcome the challenge and benefits of diversity. Within an inclusive education approach, learning environments are fostered where individual needs are met and every student has an opportunity to succeed.

The aim of this study is examining classroom teachers' perspectives towards inclusive education. The population of this descriptive study is the classroom teachers who works in Çanakkale, they have inclusive student. The sample study is choose 151 classroom

teacher for random in population. In this point, a scale is created by the researchers, has been applied. The results of research shows that, there is no significant difference of the level of the classroom but the significant difference comes into being in some substances of scale for example the gender of teacher, seniority of the teacher, in-service training of level, self efficiency of teachers.

Teacher's attitude against the students who have different kind of mental, physical, social and emotional properties is very important. Because these students need inclusive education program. If the teacher doesn't improve personal education program for them and ignore them this is not different from a government who makes roads, sidewalks, public transports and buildings for only some part of society and ignore the other part of people. Although inclusive education has lots of purpose, the most important one isn't that make students who need special requirements normal. We must not forget that the purpose is to improve their own potential, interest and ability at the best way and use them and make it easy for them to live in a society.

GİRİŞ

Toplumlar tek tip insanlardan oluşmazlar. Duygusal, düşünsel, fiziksel, zihinsel, sosyal, politik vb. özellikler açısından farklı bireyler toplumları oluşturur. Yaş bazında düşünüldüğünde de bu durum aynıdır ve özellikle okul çağı çocuklarının sahip olduğu farklılıklar bu açıdan önem taşımaktadır.

Okulları ya da sınıfları da birer "mikrotoplum" olarak düşünürsek onların da farklı özelliklere sahip bireylerden oluşması kaçınılmazdır. Bu farklılıklardan birisi de bazı öğrencilerin kaynaştırma eğitimi çerçevesinde normal akranlarıyla aynı sınıflarda eğitim görmeleridir. Çünkü onlar akranlarından bazı farklılıklara sahiptirler.

Kaynaştırma Eğitimi

Her öğrenci farklı bir birey olarak bazı öğrenme yetersizlikleri ve/veya yeterliliklerini kendi içinde barındırır. Çocukların yaklaşık %20'sinin yaşamlarının belli bir döneminde

herhangi bir tür özel eğitim gereksinimine sahip olduğu, bu çocukların yaklaşık % 2' sinin ise, ağır ve karmaşık örnekler olduğu tahmin edilmektedir (Özaksoy ve Zihni, 2001: 34). Ülkemizde görme engelliler, işitme engelliler, ortopedik engelliler, zihinsel engelliler, uzun süreli hasta çocuklar olmak üzere beş engel grubundaki çocuklara ve gençlere özel eğitim okullarında eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Tüm engel gruplarındaki çocuklardan durumu uygun olanlar normal okullarda kaynaştırma eğitimine alınmakta, özel eğitim sınıfları ve destek eğitimi yoluyla eğitim hizmetlerinden yararlandırılmaktadır (MEB., 2001: 146). Çünkü bu bireyler şüphesiz ki birçok açıdan olduğu gibi eğitim açısından da özel gereksinimleri olan bireylerdir.

Özel gereksinimi olan çocukların diğer akranlarıyla aynı sınıflarda mı yoksa kendileri gibi olan akranlarıyla mı eğitim almaları gerektiği yıllardır araştırmacılar ve çocukların aileleri için tartışılan konuların başında gelmektedir. Ancak günümüzde yaygın kabul gören düşünce, bu öğrencilerin kaynaştırma programlarıyla normal öğrencilerle bir arada eğitim görmesi gerektiği görüşüdür. Temel insan hakları açısından da düşünülecek olursa ve toplum içerisindeki farklı özellikteki bireylerin varlığı ve ortak paylaşım noktaları göz önüne alınırsa olması gereken de budur. Anayasamızda net bir biçimde yer bulan "Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz" hükmünü içeren 42. madde ve "Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği" ilkesi kaynaştırma eğitiminin özüdür. Gürgür (2005: 2)' ün Moran ve Abbott (2002: 162)' den aktardığına göre araştırmacılar, kaynaştırma eğitimi dışındaki eğitim sistemlerine karşıdırlar. Çünkü kaynaştırma eğitiminin altında insan hakları, eşit fırsatlar ve sosyal adalet kavramlar bulunmaktadır. Araştırmacılar gibi özellikle özel gereksinimli çocukların ailelerinin de çocuklarının normal çocuklarla bir arada eğitim görmesi konusunda -normal görünme ve normal olarak kabul edilme isteklerinden kaynaklanabilen- isteklerinin olması doğaldır.

Özel eğitime muhtaç çocukların önceleri özel eğitim sınıflarında ya da özel okullarda eğitim almaları daha yaygınken 40–50 yıldan beri kaynaştırma eğitimi daha ön plana çıkmıştır. Ülkemizde kaynaştırma yoluyla eğitim kavramının 1986 yılından bu yana kullanıldığı, kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamasının ise 1962 yılından itibaren

yapıldığı belirtilebilir. Karadeniz (2002)' in aktardığına göre ise Birch ve Stevens 1980' li yıllarda engelli çocukların normal sınıflarda eğitilmeleri gereğini savunmuş ve uygulamışlardır. Özokçu (2003: 25)' ya göre de kaynaştırma eğitimi, herkese eşit eğitim imkânı sağlama amacıyla 1970' li yıllarda İskandinav ülkelerinde ortaya çıkıp, Avrupa ve Amerika' ya yayılmıştır.

Kaynaştırma eğitimi; engelli öğrencileri engel derecesine göre ortaya çıkan ihtiyaçları okullarında veya sınıflarında karşılanmak üzere ailesinin de görüşleri alınmak suretiyle, normal okullarda akranlarıyla birlikte eğitilmesi (Sarı, 2002: 5), farklılıkları olan çocukların normal akranlarından oluşan eğitim sınıflarına entegrasyonunun ve uyumunun sağlanmasıdır (Kniveton, 2004). Gürgür (2005: 2)' ün alan yazını inceleyerek yaptığı tanıma göre de özel gereksinimli öğrencilerin, en az kısıtlayıcı ortam ilkesine uygun tam ya da yarı zamanlı olarak genel eğitim sınıflarında, özel eğitim gereksinimleri olmayan öğrencilerle birlikte öğretmen ve öğrencilerin gereksinim duyabilecekleri destek hizmetlerin sağlanması yoluyla eğitim almalarıdır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği kaynaştırma eğitim uygulamalarını “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları” olarak tanımlamaktadır (MEB, 2006: 11). Battal (2007: 2)' ın Sprinthall ve Richard (1990: 27)' dan aktardığına göre özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitim almaları, bu öğrencilere de özürsüz olmayan öğrencilerle aynı, eşit eğitim fırsatını sağlamak demektir. Eşit eğitim fırsatı ise her çocuğun özürsüz diye ayrılmaksızın aynı eğitim deneyimine sahip olmasını sağlamaktır. Düzenlenen bir entegrasyon programında yani kaynaştırma uygulamasında özürsüz bireyler için şunlar amaçlanmaktadır: Özürsüz çocukların okul düzenini tanımaları, uyum sağlamaları, okuldaki uygun davranış biçimlerini görmeleri ve normal çocuklarla nasıl iletişim kurabileceklerini öğrenmeleri. Bununla birlikte normal çocuklar için ise şunlar amaçlanmaktadır: Dil ve diğer davranışlar için iyi model olmaları, istenilen davranışları

pekiştirmeleri, dil gelişimini hızlandırıcı teknikleri öğrenip, eğitici rolünü üstlenmeleri ve etkinliklerde eşitlik davranışı içinde karşılıklı doyum sağlamaları (Karadeniz, 2002).

Kaynaştırma uygulamalarına devam eden öğrencilere bireysel özellikleri dikkate alınarak mevcut ilköğretim programı uygulanmaktadır. Bu açıdan 2005 yılında uygulamaya konan ilköğretim programları bireysel farklılıklara daha çok önem veren, öğrencilerin potansiyellerini daha fazla kullanma imkânı veren etkinliklerle zengin olduğundan bu öğrenciler için de yeni programlar bir avantaj olarak görülebilir.

Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

Normal bir okulda izole eğitim gören özürli çocuklar, sürekli kendileri gibi özürli yaşlılarıyla bir arada bulunacakları için, sözel olarak öğrenecekleri hiçbir şey olmayacaktır. Onların birbirinden öğrendikleri sözel olmayan davranışlar olacaktır. Son yıllarda özürli çocukların normal yaşlılarıyla tam günlük normal okullarda bir arada eğitime alınmaları, eğitimsel bir olay olarak ilgi çekmektedir. Özürli çocukların normal okullarda entegre eğitime alınmaları onların toplum içinde bir birey olarak yaşamlarını kısmen kolaylaştırmaktadır. Ayrıca özürli çocuğun okuldaki arkadaş grubuna katılması ve kabul görmesi, çocuktaki bağımlılık duygusunun azalmasına ve güven duygusunun gelişmesine neden olmaktadır (Karadeniz, 2002). Eripek (1986: 27), özel gereksinimli çocukların öğrenme sonucunda davranışlarını edindiği, çocukların akranlarını ve yetişkinleri gözleyerek ya da onların davranışlarına öykünerek davranışlarını biçimlendirdiğini, dolayısıyla normal ortamlar içerisinde insanlarla birlikte olduğu ölçüde toplumun beklentilerine uygun davranışları edinebileceklerini belirtmektedir. Kaya (2005: 8)' nın Lynch ve diğerleri (1988: 85–89)' nden aktardığına göre de kaynaştırma yoluyla özel gereksinimli çocuklar diğer çocukları gözleme, model alma, işbirliği kurma, paylaşma ve karşılıklı iletişim kurabilme fırsatlarından yararlanabilmektedir.

Kırcaali – İftar (1992)' a göre kaynaştırmada sadece özel gereksinimli çocuğu değil, normal gelişim gösteren çocuğu da göz önünde bulundurmak gereklidir ve kaynaştırma

ortamı normal gelişim gösteren çocuğa özel gereksinimli çocuklarla kuracağı ilişkilerden kazanacağı ve ilerideki yaşantısında kullanabileceği deneyimler sağlayacaktır. (Aktaran: Kaya, 2005: 12). Kaynaştırma eğitimiyle her iki öğrenci grubunun da yani kaynaşan ve kaynaştırılan öğrencilerin değişik kazanımları olacaktır. Gerekli şartlar sağlandığında özel gereksinimli çocuğun eğitsel ve sosyal olarak en fazla yararlanabileceği uygulama olan kaynaştırmayla normal çocuklar, diğer çocuklara karşı önyargıdan uzak ve hoşgörülü olma bilincinin yanında kendine güven duyma, onlara örnek olma, paylaşma, işbirliği yapma ve yardım edebilme duygusunu da kazanabilirler.

Tam zamanlı, danışman yardımcı, özel eğitim öğretmeni destekli, yardımcı öğretmen destekli, kaynak oda yardımcı ve yarım zamanlı olarak da uygulanabilen kaynaştırma eğitimi sonucunda eğer gerçekten bu çocuklar akranlarıyla kaynaştırılabilmişlerse okullarından mezun olduklarında çevrelerine karşı daha az bağımlı bireyler olarak yaşamlarını sürdürebileceklerdir.

Kaynaştırma Eğitimi ve Sınıf Öğretmeni

Bugüne kadar görülen kimi uygulamalarda kaynaştırma eğitiminin yanlış anlayış ve uygulamalarla öğrenciye faydadan çok zarar getirebilecek bir çalışma niteliğine büründüğü bir gerçektir. Bunun başlıca sebebi öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin ne olduğunu, amaçlarını, uygun şekilde verildiğinde faydalarının neler olacağını bilmemeleridir. Uygulamalarda eğitimcilerin sınıflarına özürle bir çocuk geldiğinde; korku, sıkıntı, kızgınlık ve kaygı gibi duyguları yaşamaları kaçınılmaz görülmektedir. Bunun nedeni ise, özürle çocuğun daha çok ilgi ve zaman gerektirmesi, problemlerle başa çıkamama, başarısız ve yetersiz olma kaygısı, olumsuz düşünce ve tavırların ardından gelen pişmanlık ve acıma duyguları gibi hususlar olduğu düşünülmektedir (Çuhadar, 2006: 3).

Ataman (1996: 382)' a göre öğretmen kaynaştırma programında çocukların öğrenmesine etki edebilecek çok önemli bir faktördür ve kaynaştırma uygulanan bir sınıfta ayırım gözetmeksizin tüm çocukların öğretmenin olumlu tutumlarını hissetmesi

gereklidir. Bu da kaynaştırmanın başarısını belirler. Karadeniz (2002)' e göre sınıfta özürlü öğrenci varsa, bu öğrencinin sınıfta bulunmadığı zamanda öğretmen, öğrencilerin engelli öğrenciye gülmelerini, alay etmemelerini veya korkup çekinerek uzak durmamalarını, arkadaşlarının da onlar gibi özelliklere sahip olduğunu ancak sınıfta nasıl herkesin birbirinden farklı fiziksel ve davranışsal özellikleri varsa arkadaşlarının da kendine özgü farklılıklarının olduğunu ama onların desteğiyle; olumsuz özelliklerin azalacağını, güçlüklerin daha kolay yenilebileceğini ve iyi bir arkadaş ve öğrenci olabileceklerini sınıfa anlatmalıdır.

Kaya (2005: 33-35)' nın aktardığına göre Özyürek (1995: 7), Şahbaz (1997: 17), Batu (2002: 20), Temir (2002: 38) ve Özmen (2003: 54) gibi araştırmacılar kaynaştırma eğitimi uygulamasının başarıya ulaşmasında öğretmen tutumlarının olumlu ve kabul edici olmasının, öğretmen beklentilerinin düşük olmasının önemli olduğunu belirtirler. Gerçekten de öğretmen beklentileri burada önemli bir değişkendir. Öğrencinin durumuna göre beklenti düzeyinin değişmesi normaldir. Ancak bazı öğretmenler bu öğrencilere karşı bir beklentisizlik içinde iken bazıları da aşırı beklenti içinde olabilir. Bu durumların her ikisi de kaynaştırma eğitime tabi öğrenci için olumsuzdur. Battal (2007: 48-49)' a göre kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında sınıf öğretmenine düşen görevler şunlardır: Kaynaştırma başlamadan önce kaynaştırılacak öğrenciyi ve kaynaştırma sınıfını hazırlama, kaynaştırılan öğrencinin eğitsel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeyini belirleme, kaynaştırılan öğrenci için eğitsel amaç saptama, kaynaştırılan öğrenci için öğretim desenleme ve uygulama, kaynaştırılan öğrenci için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunma, kaynaştırılan öğrencinin diğer öğrencilerle etkileşimini sağlama ve kaynaştırılan öğrenci ile gerçekleştirilen öğretimin etkililiğini değerlendirmektir. Belki de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde başarılı sonuçlar elde etmelerinin en önemli koşulu hazırlık sürecinin başarıyla atlatılmasıdır. Kaynaştırma ilk planda çocuğun sosyal-duygusal olarak hazır bulunduğu bir noktaya ulaşıldığında ancak başlatılabilir. Kaynaştırma eğitiminde önemli bir nokta da sınıf ve özel eğitim öğretmenlerinin

işbirliği içinde olmaları, normal ve özürlü çocukları bir arada eğitebilecek, aralarındaki ilişkiyi artırabilecek uygun programları bireysel olarak düzenleyebilmeleridir.

Bireyselleştirme tek bir çocuğun bireysel ihtiyaçları üzerinde durur, verilecek eğitim BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) ile sınırlıdır ve bu, çocukta geliştirilmesi düşünülen becerilere ilişkin ilkeleri belirleyen ve bunların nasıl gerçekleşeceğini ifade eden bir plan niteliğindedir. BEP' in temel amacı çocuğun sosyal, duygusal, zihinsel ve fiziksel gelişim özelliklerini belirleyip, bu özelliklere uygun eğitim programı düzenlemektir. BEP süreci, belirleme aşaması ile başlar. Daha sonra değerlendirme, yerleştirme, öğretim programını uygulama ve program değerlendirilmesi aşamaları ile son bulur (Çuhadar, 2006: 10). BEP adından da anlaşılacağı üzere bireyseldir, kaynaştırma eğitimindeki her öğrencinin ayrı bir BEP'i olmalıdır.

Kaynaştırma yoluyla eğitimde karşılaşılan sorunların bazıları şu şekilde sıralanabilir: Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan sınıfların mevcudunun fazla olması, engelli öğrenciler için sınıf ortamında kullanılacak araç-gerecin yetersiz olması, okullarda oluşturulması gereken BEP birimlerinin oluşturulamaması ya da işlevsel olamaması, okullarda oluşturulan BEP birimlerinin yükünün daha çok rehber öğretmenlerde olması, okul yönetiminin BEP birimini yeterince desteklememesi, okul yönetimi-öğretmen-veli üçlüsünün kaynaştırma eğitim uygulamalarına yönelik yasal haklarını bilmemeleri, sınıf öğretmenin kaynaştırma eğitimi uygulamasına alınan öğrenciye uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgi sahibi olmaması, kaynaştırma uygulamasında sınıftaki diğer öğrencilerin velilerinin öğrenciye yönelik olumsuz tepkileri...

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasının başarıya ulaşmasında bir diğer önemli misyonu da öğrencilerin aileleriyle etkili bir iletişim kurmasıdır. Çünkü kaynaştırmanın uygulandığı sınıflardaki çocukların velileri de uygulamanın önemli bir boyutudur. Her iki grup çocuğun velisi de bu konuda bilgilendirilmeli, uygulamanın yararlarını bilmeli ve destek vermelidir. Hatta her iki grup veli de birbiriyle kaynaştırılmalıdır. Çünkü normal çocukların velilerinin bu tür çocuklara karşı olası olumsuz tutumları, onların

çocuklarını da etkileyecek ve sınıfta diğer çocukların kaynaştırma eğitimine tabi çocuklara karşı olumsuz davranışlarına neden olabilecektir. Aileler arasında kurulacak dayanışma bağları, programın başarısında sınıf öğretmenine yardımcı olacaktır. Ayrıca sınıf öğretmenleri sınıfların fiziksel düzenini de kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrencilere uygun olarak düzenlemelidir. Kaynaştırmanın çocuğun gelişimine faydalı olabilmesi için, çevrenin öğrenmeye uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde üstlendikleri görevler, sorumluluklar bu kadar fazlayken onların da bu eğitimden çeşitli yararları olacaktır. Kaynaştırma eğitiminden en çok faydalanabilecek kişilerin başında sınıf öğretmenleri gelmektedir. Özelliklerine göre engelli bireylere eğitim verecek öğretmenlerin mesleki olarak kendilerini geliştirme şansları daha fazladır. Kendi halinde bırakılan, herhangi bir etkinliğe dâhil edilmeyen ya da önüne yapması için herhangi bir etkinlik konmayan, kimi zaman aşağılanan ya da yok sayılan öğrencinin eğitim faaliyetlerinde başarısız olması, arkadaşlarını rahatsız etmesi son derece doğal bir sonuçtur. Sınıftaki diğer herhangi bir öğrenciye de bu şekilde davranıldığında benzer durumlar görülebilir. Bu nedenle sınıf öğretmenleri kaynaştırma eğitimi için gerekli çabayı göstermezse kaynaştırma öğrencisi için harcanan zaman dilimi, sınıfta o çocukların boş oturmalarına, diğer öğrencilerin de eğitim faaliyetlerinin aksamasına neden olur ve öğretmen için ise faydasız, gereksiz ve hatta okul ortamına zarar veren bir süreç haline alır. Bu yüzden de kaynaştırma öğrencisine motive edici sözler söylenmeli, kendine güvenmesine yardımcı olunmalı, başarabileceği sorumluluklar verilmeli, çabası sürekli denetlenmelidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Temel problemi sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşüncelerini incelemeyi amaçlamak olan bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileriyle ne düzeyde bir eğitim-öğretim çabası içinde olduklarını göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri “öğretmen cinsiyeti” açısından anlamlı bir farklılık taşımakta mıdır?
- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri “hizmet içi eğitim alma durumu” açısından anlamlı bir farklılık taşımakta mıdır?
- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri “kendini yeterli hissetme durumu” açısından anlamlı bir farklılık taşımakta mıdır?
- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri “kıdem durumu” açısından anlamlı bir farklılık taşımakta mıdır?
- Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri “öğretmenin görev yaptığı sınıf düzeyi” açısından anlamlı bir farklılık taşımakta mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma, betimsel nitelikte bir araştırma olup, tarama modelleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evreni, Çanakkale İlinde görev yapan kaynaştırma eğitimine tabi öğrencisi olan sınıf öğretmenleridir. Çalışmanın örnekleme ise evren içerisinde random olarak seçilen 151 sınıf öğretmenidir. Uzman görüşleri çerçevesinde ulaşılan öğretmen sayısının evrene göre yeterli olduğu anlaşılmıştır. Tablo 1’ de örnekleme oluşturan öğretmenlere ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Değişkenler Açısından Durumu

Değişken	Alt birim	f	%
Öğretmen Cinsiyeti	Kadın	80	53
	Erkek	71	47
Kıdem Durumu	0-8 yıl	48	31,8
	9-20 yıl	40	26,5
	21 ve üzeri yıl	63	41,7
Görev Yapılan Sınıf	1. sınıf	27	17,9
	2. sınıf	25	16,6
	3. sınıf	35	23,2
	4. sınıf	36	23,8
	5. sınıf	28	18,5
Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu	Evet, aldım	31	20,5
	Hayır, almadım	120	79,5
Kendini Yeterli Hissetme Durumu	Yeterli hissediyorum	39	25,8
	Yeterli hissetmiyorum	112	74,2

Tablo 1 incelendiğinde örnekleme oluşturan sınıf öğretmenlerinin cinsiyet açısından ve görev yapılan sınıf düzeyi açısından birbirine yakın bir oranda oldukları, kıdem açısından ise 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin çoğunlukta olduğu, hizmet içi eğitim açısından da hizmet içi eğitim almayanların çoğunlukta olduğu ve öğretmenlerin çoğunun kaynaştırma eğitiminde kendilerini yeterli hissetmedikleri anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği için uzman görüşü alınmış, ön uygulama yapılmış ve verilere faktör analizi uygulanmıştır. Tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu anlaşılan ölçekte bu faktörün toplam varyansı açıklama durumu da %56,34 olarak bulunmuştur. Güvenirliği için de cronbach alpha değeri .83 olarak tespit edilmiştir. “Evet”, “kısmen” ve “hayır” olmak üzere üçlü derecelenimin kullanıldığı ölçekte 1’ den 3’ e kadar olan puanların yorumlanmasında “1.00-1.66” aralığı olumsuz, “1.67-2.33” aralığı orta ve “2.34-3.00” aralığı da olumlu düşünce olarak değerlendirilmiştir. Aşağıdaki maddelerden oluşan ölçekten elde edilen verilere frekans, yüzde, t-testi, ANOVA ve tukey testleri uygulanmıştır:

- (1) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerle yeterince ilgilendiğinizi düşünüyor musunuz?
- (2) 2005 yılında yapılan öğretim programı değişikliklerinin kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere ayırdığınız zamanı olumsuz etkilediğini düşünüyor musunuz?
- (3) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilere diğer öğrencilerden farklı çalışmalar, etkinlikler yaptırabiliyor musunuz?
- (4) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınıza ait, sınıfınızın bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?
- (5) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sorunlarını biliyor musunuz?
- (6) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sorunlarına nasıl yardımcı olabileceğinizi biliyor musunuz?
- (7) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilere yardımcı olmak için kendinizi geliştirmeye çalışıyor musunuz?
- (8) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin aileleriyle gerekli iletişimi, işbirliğini kurabiliyor musunuz?
- (9) Kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler için okulunuzdaki rehberlik hizmetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- (10) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınızda bulunmasının diğer öğrencilerinizi olumsuz etkilediğini düşünüyor musunuz?
- (11) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınızda bulunmaktan mutlu olduklarını düşünüyor musunuz?
- (12) Sınıfınızda kaynaştırma eğitimine tabi olan bir öğrencinin dahi bulunmamasını ister miydiniz?
- (13) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerle ayrı bir sınıfta toplanıp eğitim-öğretim yapılmasını doğru buluyor musunuz?

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri ve bu düşüncelerinin çeşitli değişkenler açısından durumu yer almaktadır.

Tablo 2' de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşünceleri aritmetik ortalamalar açısından incelenmiştir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşünceleri

Md	N	Minimum	Maximum	$\bar{X}$
1	151	1,00	3,00	2,0331
2	151	1,00	3,00	2,1325
3	151	1,00	3,00	2,2252
4	151	1,00	3,00	2,6887
5	151	1,00	3,00	2,3907
6	151	1,00	3,00	1,9801
7	151	1,00	3,00	2,2980
8	151	1,00	3,00	2,3113
9	151	1,00	3,00	1,7351
10	151	1,00	3,00	2,0728
11	151	1,00	3,00	2,2119
12	151	1,00	3,00	1,7417
13	151	1,00	3,00	2,2053

Tablo 2 incelendiğinde sadece dördüncü ve beşinci sorularda sınıf öğretmenlerinin olumlu düşünceye (2.34-3.00 aralığı) sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“(4) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınıza ait, sınıfınızın bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesinde ve

(5) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sorunlarını biliyor musunuz? maddesinde sınıf öğretmenleri en yüksek puana ulaşmışlardır.

Tablodan anlaşıldığı gibi sınıf öğretmenlerinin olumsuz düşünceye (1.00-1.66 aralığı) sahip oldukları bir madde bulunmamaktadır. Diğer bütün maddeler için öğretmenlerin orta düzey (1.67-2.33 aralığı) olumlu ya da orta düzey olumsuz düşünceye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ölçeğin tamamı için ise genel olarak sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri için çok net bir kararlılıkta olmadıkları görülmektedir denilebilir.

Tablo 3' de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin 'öğretmen cinsiyeti' değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşüncelerinin 'Öğretmen Cinsiyeti' Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Md	Öğretmen Cinsiyeti				t	p
	1. Kadın (N=80)		2. Erkek (N=71)			
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1	1,93	,70	2,15	,75	1,939	,054
2	2,00	,86	2,28	,76	2,142	,034*
3	2,20	,56	2,25	,65	0,544	,587
4	2,55	,65	2,85	,40	3,380	,001*
5	2,44	,65	2,34	,65	0,934	,352
6	1,94	,58	2,03	,56	0,973	,332
7	2,25	,68	2,35	,66	0,933	,353
8	2,31	,63	2,31	,65	0,025	,980
9	1,73	,81	1,75	,86	0,158	,875
10	2,01	,82	2,14	,76	0,993	,322
11	2,05	,76	2,39	,75	2,804	,006*
12	1,73	,86	1,76	,87	0,253	,801
13	2,39	,77	2,00	,89	2,834	,005*

*p<.05

“(2) 2005 yılında yapılan öğretim programı değişikliklerinin kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere ayırdığınız zamanı olumsuz etkilediğini düşünüyor musunuz?” maddesinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden daha fazla programların kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere ayrılan zamanı olumsuz etkilediğini düşündükleri anlaşılmaktadır.

“(4) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınıza ait, sınıfınızın bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden daha fazla bu öğrencileri sınıflarına ait hissettikleri anlaşılmaktadır.

“(11) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınızda bulunmaktan mutlu olduklarını düşünüyor musunuz?” maddesinde yine erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden daha fazla bu öğrencilerin mutlu olduklarını düşündüğü görülmektedir.

“(13) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerle ayrı bir sınıfta toplanıp eğitim-öğretim yapılmasını doğru buluyor musunuz?” maddesinde ise kadın öğretmenler belki de diğer üç maddeyi doğrular bir şekilde bu öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerle birlikte eğitim almalarını daha doğru bulmaktadırlar.

Tablo 4’ de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin ‘hizmet içi eğitim alma’ değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşüncelerinin ‘Hizmet İçi Eğitim Alma’ Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Md	Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu				t	p
	1. HİE aldım (N=31)		2. HİE almadım (N=120)			
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1	2,10	,83	2,02	,71	0,540	,590
2	2,23	,88	2,11	,81	0,708	,480
3	2,16	,69	2,24	,58	0,662	,509
4	2,71	,53	2,68	,58	0,230	,819
5	2,58	,62	2,34	,65	1,831	,069
6	2,39	,62	1,88	,51	4,269	,000*
7	2,26	,73	2,31	,66	0,371	,711
8	2,42	,67	2,28	,62	1,065	,289
9	1,84	,90	1,71	,81	0,778	,438
10	1,81	,83	2,14	,77	2,027	,049*
11	2,32	,75	2,18	,77	0,896	,372
12	1,61	,88	1,78	,85	0,935	,351
13	2,13	,88	2,26	,84	0,558	,577

*p<.05

“(6) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sorunlarına nasıl yardımcı olabileceğinizi biliyor musunuz?” maddesinde hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin doğal olarak almayanlara göre daha çok yardımcı olabileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

“(10) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınızda bulunmasının diğer öğrencilerinizi olumsuz etkilediğini düşünüyor musunuz?” maddesinde ise hizmet içi eğitim almayan öğretmenlerin bu konuda daha olumsuz düşündükleri görülmektedir. Hizmet içi eğitim ülkemizde bazen çok eleştiriliyor olsa da kaynaştırma eğitimi açısından özellikle kıdemi fazla olan öğretmenler için daha da gerekli olarak görülebilir. Çünkü eğitim fakültelerinden son dönemlerde mezun olan sınıf öğretmenleri yani kıdemi düşük olan sınıf öğretmenleri “İlköğretimde Kaynaştırma” ya da “Özel Eğitim” gibi dersler aldıklarından bu açıdan daha şanslı durumdadırlar.

Tablo 5’ de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin ‘kendini yeterli hissetme’ değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşüncelerinin ‘Kendini Yeterli Hissetme’ Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Md	Kendini Yeterli Hissetme Durumu				t	p
	1. Evet (N=39)		2. Hayır (N=112)			
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1	2,53	,55	1,85	,70	6,126	,000*
2	2,58	,63	1,97	,82	4,808	,000*
3	2,64	,48	2,08	,57	5,919	,000*
4	2,76	,42	2,66	,60	1,028	,227
5	2,64	,53	2,30	,66	3,160	,002*
6	2,30	,46	1,86	,56	4,813	,000*
7	2,71	,45	2,15	,67	5,844	,000*
8	2,53	,60	2,23	,62	2,710	,008*
9	1,97	,87	1,65	,80	2,028	,047*
10	2,33	,77	1,98	,78	2,437	,017*
11	2,53	,75	2,09	,74	3,143	,003*
12	2,17	,91	1,58	,78	3,593	,001*
13	1,84	,77	2,33	,84	3,271	,002*

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde 4. madde hariç tüm maddelerde (1,2,3,5,6,7,8,9,10,11 ve 12. maddelerde) kendini yeterli hisseden öğretmenler lehine, 13. madde de ise kendini yeterli hissetmeyen öğretmenler lehine bir anlamlılık söz konusudur.

“(4) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınıza ait, sınıfınızın bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesi kendini yeterli hisseden öğretmenler için daha olumlu bir sonuç vermiştir. Yeterlilik duygusu kaynaştırma öğrencilerini sınıfın bir parçası olarak görme durumunu desteklemektedir denilebilir.

“(13) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerle ayrı bir sınıfta toplanıp eğitim-öğretim yapılmasını doğru buluyor musunuz?” maddesinde diğer maddelerden farklı olarak kendini yeterli hissetmeyen öğretmenler yeterli hissedenlere oranla bu öğrencilerin izole eğitim almalarını daha doğru bulmaktadır. Bu maddede çıkan sonuç, kendini yeterli hissetmeyen öğretmenler için düşünüldüğünde kaynaştırma öğrencilerinin daha özel ortamlarda eğitim almaları gerektiği gerekçesiyle (karma sınıflarda öğretmenin kendini yetersizlik duygusunun da etkisiyle) doğal görülebilir.

Tablo 6’ da sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin ‘kıdem durumu’ değişkenine göre farklılığı için ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşüncelerinin ‘Kıdem Durumu’ Değişkenine Göre Farklılığı İçin ANOVA Sonuçları

Md	Kıdem Durumu						F	p (fark tukey)
	0-8 yıl (N=48)		9-20 yıl (N=40)		21 yıl ve + (N=63)			
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1	1,79	,65	2,11	,76	2,14	,73	3,957	,021* (1-3)
2	2,10	,90	2,20	,79	2,11	,78	,183	,833
3	2,29	,61	2,27	,55	2,14	,61	1,019	,363
4	2,50	,65	2,75	,58	2,79	,44	4,124	,018* (1-3)
5	2,29	,71	2,47	,55	2,41	,66	,920	,401
6	1,83	,63	1,92	,47	2,12	,55	4,008	,020* (1-3)
7	2,22	,80	2,20	,60	2,41	,58	1,611	,203
8	2,14	,58	2,32	,57	2,42	,68	2,783	,065

9	1,47	,68	1,37	,66	2,15	,84	17,348	,000* (1-3)(2-3)
10	1,97	,86	2,17	,78	2,07	,74	,667	,515
11	2,02	,75	2,22	,83	2,34	,72	2,528	,083
12	1,81	,91	1,70	,91	1,71	,79	,239	,788
13	2,41	,70	2,05	,87	2,20	,85	2,358	,098

*p<.05

“(1) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerle yeterince ilgilendiğinizi düşünüyor musunuz?” maddesinde 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler 0–8 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlere göre bu öğrencilerle daha çok ilgilendiklerini düşünmektedirler.

“(4) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sınıfınıza ait, sınıfınızın bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesinde 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler 0–8 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlere göre bu öğrencileri daha çok sınıflarına ait hissetmektedirler.

“(6) Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin sorunlarına nasıl yardımcı olabileceğinizi biliyor musunuz?” maddesinde 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler 0–8 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlere göre daha fazla yardımcı olabileceklerini düşünmektedirler.

“(9) Kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler için okulunuzdaki rehberlik hizmetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesinde ise 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler daha az kıdeme sahip öğretmenlere göre rehberlik hizmetlerini daha yeterli bulmaktadırlar.

Tablo 7’ de sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin ‘sınıf düzeyi’ değişkenine göre farklılığı için ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Düşüncelerinin ‘Sınıf Düzeyi’ Değişkenine Göre Farklılığı İçin ANOVA Sonuçları

Md	Öğretmenin Görev Yaptığı Sınıf					F	p
	1	2	3	4	5		
	(N=40)	(N=53)	(N=59)	(N=54)	(N=62)		
	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$		
1	1,77-,64	2,12-,83	2,11-,71	1,91-,69	2,25-,75	1,893	,115
2	2,00-,83	2,04-,84	2,20-,75	2,13-,83	2,25-,88	,450	,772
3	2,11-,75	2,40-,50	2,20-,58	2,22-,63	2,21-,49	,783	,538
4	2,62-,56	2,68-,62	2,60-,69	2,72-,51	2,82-,39	,696	,596
5	2,22-,75	2,68-,47	2,34-,63	2,30-,70	2,46-,57	2,019	,095
6	1,85-,60	2,16-,68	2,08-,44	1,80-,57	2,03-,50	2,238	,068
7	2,25-,65	2,28-,79	2,51-,50	2,13-,79	2,28-,53	1,461	,217
8	2,25-,44	2,40-,70	2,45-,65	2,16-,77	2,28-,46	1,113	,353
9	1,62-,79	1,88-,88	1,82-,85	1,69-,82	1,64-,82	,511	,727
10	1,96-,78	2,12-,83	2,28-,75	2,16-,81	2,03-,69	2,684	,054
11	2,25-,76	2,32-,74	2,05-,80	2,22-,76	2,25-,79	,513	,727
12	1,77-,84	1,76-,87	1,88-,96	1,66-,79	1,60-,83	,493	,741
13	2,14-,86	2,44-,76	2,20-,90	2,19-,82	2,07-,89	,675	,610

*p>.05

Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları sınıf düzeylerine göre ölçeğin herhangi bir maddesinde bir anlamlılığa rastlanmamıştır. Yani sınıf öğretmenleri farklı sınıf düzeylerinde de görev yapsalar bu durum onların görüşlerini etkilememektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonucunda öğretmenlerin görev yaptığı sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamazken, öğretmen cinsiyeti, kıdem, hizmet içi eğitim alma ve kendini yeterli hissetme durumu değişkenlerine göre ölçeğin bazı maddelerinde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte genel olarak sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi üzerine düşüncelerinin net olarak olumlu ya da olumsuz olarak belirtilemeyeceği anlaşılmıştır. Sucuoğlu (2004)' nun Batu (1998), Diken (1998), Akçamete, Gürgür ve Kış (2004) ile Uysal'ın (2003) araştırmalarını incelemesi sonucunda öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarını genellikle yararlı ve gerekli gördüklerini, bir kısım öğretmenin ise kaynaştırma uygulamalarının tam gün olarak

uygulanmaması gerektiği yönünde görüş belirttikleri anlaşılmıştır. Kayaoğlu'nun (1999) çalışmasında ise kaynaştırma ortamlarında sınıf öğretmenlerine destek hizmetlerinin verilmediği, öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olmamaları ve yeterli hazırlıkları yapmamalarının da olumsuz tutumları beraberinde getirerek kaynaştırma programlarının başarıyla uygulanmasını güçleştirdiği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak daha önce yapılan araştırmalara bakıldığında birbirine benzeyen ya da farklı sonuçlara rastlanılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi kapsamındaki zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönlerden farklı özelliklere sahip öğrencileri görmezden gelmesi, onlar için bireysel eğitim programı geliştirmemesi, onların kendilerini geliştirebileceklerini içselleştirmemesi kamu kurumlarının çeşitli uygulamaları sadece toplumun bir kesimi için düzenlemesinden farksızdır. Kaynaştırma eğitiminin birçok amacı olmakla birlikte en önemli amacının özel gereksinimi olan çocukları normal bir hale getirmek değil, onların kendi potansiyellerini, ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde geliştirmelerini, kullanmalarını sağlamak ve toplum içinde yaşamalarını kolaylaştırmak olduğu unutulmamalıdır. Başarılı bir kaynaştırma, her iki grup öğrenci için de erken yaşta gelişen tutum ve davranış tarzlarıyla ileriki yıllar için toplumsal bir yatırım olacaktır. Başarısız bir kaynaştırmada ise özürlü çocuklar toplum dışına itilecek ve yeteneksizliklerini düzeltme fırsatına sahip olamayacaktır.

KAYNAKLAR

- Ataman, A. (1996). Öğretmen Yetiştiren Eğitim Fakültelerine Öğretim Elemanı Yetiştirilmesi ve Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi. *Yeni Türkiye (Eğitim özel Sayısı)*, 2(7), 382-389.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi ile İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

- Eripek, S. (1986). Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi-Kaynaştırma. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2): 40-45.
- Gürgür, H. (2005). *Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı İlköğretim Sınıfında İşbirliği İle Öğretim Yaklaşımının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karadeniz, G. (2002). *Eğitimde Kaynaştırma (Entegrasyon)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, İ. (2005). *Anasınıfı Öğretmenlerinin Kaynaştırma (Entegrasyon) Eğitimi Uygulamalarında Yeterlilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kayaoğlu, H. (1999). *Bilgilendiren Programının Normal Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Ortamındaki İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kniveton, B. H. (2004). A study of perceptions that significant others hold of the inclusion of children with difficulties in mainstream, *Educational Studies*, 30(3), 331-343.
- M.E.B., (2001). *2002 Yılı Basında Milli Eğitim*. Ankara: M.E.B. A.P.K.K.B.
- M.E.B., (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: MEB Yayınevi
- Özaksoy, M. & A. Zihni. (2001). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Kılavuz Taslağı*. Ankara: Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Özokçu, O. (2002). Kaynaştırma Uygulamasının Başarısında Rol Oynayan Etmenler. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 33: 25-26.
- Sarı, H. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Öneriler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. (2004) Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamaları: Yayınlar/Araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15-23.
- Yılmaz, B. (2004). *Engelli Kullanıcılar İçin Temel Eğitim Binaları Tasarımının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.